

VÝVOJ ČLOVĚKA V SOUVISLOSTI S PRINCIPEM KRISTOVÝM

Hamburk, 27. května 1908

Viděli jsme, že se hlubokému smyslu Janova evangelia přiblížíme nejlépe tím, že se k němu pokusíme získat přístup z různých stran; a včera jsme přece měli příležitost poukázat z jisté strany právě na jedno z nej významnějších tajemství Janova evangelia. Nyní bude nutné, máme-li krok za krokem dojít k plnému porozumění právě pro mystérium včera uvedené, abychom se zabývali zjevením Krista Ježíše v našem poatlantském věku jako takovém. Snesli jsme velice mnoho různých prvků, abychom mohli sledovat vývoj člověka a v rámci tohoto vývoje i princip Kristův. Dnes se pokusíme pochopit, proč se Kristus objevil jako člověk právě vtom bodě našeho vývoje, v němž putoval po naší Zemi. Přitom navážeme na to, co jsme už zčásti slyšeli v posledních přednáškách a budeme muset zaměřit pohled zejména na vývoj pozemského lidstva v poatlantské době.

Opětovně jsme se zmiňovali, že v době ležící daleko v minulosti přebývali naši předkové směrem odtud na západ v končinách Země, které dnes překrývá Atlantský oceán. Naši předkové žili na staré Atlantidě. Především jsme měli příležitost poukázat zejména na to, jak vypadala vnější tělesnost těchto našich atlantských předků. Viděli jsme, že to, co dnes vnímáme z člověka vnějšími smysly, fyzické tělo, nabylo vlastně teprve pomalu a postupně oné hustoty své tělesné substance, jakou má dnes. Řekli jsme, že teprve v poslední části atlantského období se člověk začal do jisté míry podobat tomu, jak vypadá dnes. Ale ještě když se blížila poslední třetina atlantského období, byl člověk přece jenom podstatně jiný, i když se pro vnější smysly příliš nelišil.

Nejlépe můžeme získat pochopení pro pokrok, jakého člověk dosáhl, srovnáme-li dnešního člověka s některým ze žijících vyšších zvířat. Jistě se nám už z různých důvodů ujasnilo, čím se v zásadě člověk liší od kteréhokoli dnešního zvířete, ať si to zvíře je sebe vyšší. U každého zvířete můžeme zjistit, že na fyzické úrovni nebo ve fyzickém světě se jeho bytost skládá z fyzického těla, z těla

étherného nebo oživujícího a z těla astrálního, přičemž tyto tři složky představují celou bytost zvířete ve fyzickém světě. Nesmíte si ovšem myslet, že všechno, co se vyskytuje ve fyzickém světě, musí být fyzické. Byl by to velký omyl, kdybyste snad všechno étherné, a zejména všechno astrální hledali v nadsmyslovém světě. Jistě, fyzickými smysly můžete ve fyzickém světě vidět jenom něco fyzického. Ale to není tím, že by se snad ve fyzickém světě vyskytovalo jenom to, co je fyzické. Nikoli, u zvířete se ve fyzickém světě vyskytuje tělo étherné i tělo astrální, a člověk nadaný jasnozřením vidí toto étherné i toto astrální tělo. Teprve když chce dospět k samotnému já zvířete, nemůže zůstat ve fyzickém světě, tady musí vystoupit do světa astrálního. V něm přebývá skupinová duše nebo skupinové já zvířat. A rozdíl mezi člověkem a zvířetem spočívá v tom, že u člověka je i já tady dole ve fyzickém světě. To znamená, že člověk se ve fyzickém světě skládá z těla fyzického, těla étherného, těla astrálního a z já, třebaže ty tři vyšší články, počínaje tělem étherným, jsou poznatelné jenom pro jasnozřivé vědomí.

Ale tento rozdíl mezi člověkem a zvířetem se také pro jasnozření projevuje jistým způsobem. Předpokládejte, že někdo nadaný jasnozřením bude pozorovat koně a člověka. Zjistí, že vně koňské hlavy, protažené až k čenichu, je ještě výběžek étherného těla, a řekne si: Étherná hlava tady vyčnívá nad koňskou hlavu a je také mohutně organizována. Buď jak buď, fyzická a étherná hlava se u koně nekryjí. U dnešního člověka můžeme jasnozřením zjistit, že étherná hlava se tvarem a velikostí přibližně shoduje s hlavou fyzickou. Obzvlášť groteskně se jeví jasnovidnému pozorování slon, který má éthernou hlavu podivně velikou; takže takový slon se pro jasnozřivý pohled stává zvířetem dočista groteskním. Ale u dnešního člověka se fyzická hlava ktyje s éthernou, jsou tvarem a velikostí více méně shodné. Vždycky tomu tak u člověka nebylo. Až v poslední třetině atlantské doby nacházíme tento stav. U starého Atlantána vyčnívala étherná hlava mohutně nad fyzickou. Pak obě stále více srůstaly, a bylo to v poslední třetině atlantské doby, kdy fyzická a étherná hlava došly až k tomu, že se překryly. V mozku je bod - leží poblíž očí -, ten se dnes kryje s docela určitým bodem étherné hlavy. Za starých časů byly tyto body oddělené. Éterný bod ležel vně mozku. Oba tyto důležité body se posunuly k sobě, takže se spojily. Teprve když se oba ty body pokryly, nastala doba, kdy člověk se naučil říkat sám sobě „já“, teprve tehdy se projevilo to, co jsme včera nazvali duší uvědomující. Tím, že se takto étherná a fyzická hlava člověka vzájemně pokryly, změnila se jeho hlava velmi znatelně. Neboť u starého Atlantána vypadala lidská hlava přece jenom podstatně jinak než u dnešního člověka.

Chceme-li porozumět tomu, čím byl umožněn dnešní vývoj, musíme také obrátit trochu zřetel na fyzické poměry ve staré Atlantidě. - Kdybyste byli procházeli tam daleko na západě starou Atlantidou, nebyli byste zakoušeli takové rozdělení deště, mlhy, vzduchu a slunečního svitu, na jaké jsme teď zvyklí v našich dnešních končinách. Zejména severní kraje na západ od Skandinávie byly tehdy prostoupeny mlhami. Lidé, kteří žili tam, kde dnes leží Irsko - a dále na západ -, neviděli na staré Atlantidě nikdy dešť a sluneční svit tak oddělené od sebe jako dnes. Nořili se stále do mlhy, a teprve s atlantskou potopou se přiblížila doba, kdy mlhy se vyčlenily z ovzduší a vysrážely se dolů na zem. Byli byste mohli probádat celou starou Atlantidu, a nebyli byste tam našli duhu! Ta může vzniknout jenom při takovém rozdělení deště a slunečního svitu, jaké je umožněno dnešním ovzduším. V Atlantidě, před atlantskou potopou, byste nenašli žádnou duhu. Teprve poznenáhlu, po atlantské potopě, docházelo ke zjevení duhy, to jest, stala se fyzikálně možnou. Když se nyní toto dozvíte z okultního poznání a vzpomenete si, že atlantská potopa se v různých pověstech a mýtech uchovala jakožto „potopa světa“, že Noé vstupuje na scénu a že po potopě vidí poprvé duhu, pak se vám ujasní, jak hluboce pravdivé, do písmene pravdivé jsou náboženské dokumenty. Pravda je to, že teprve po atlantské potopě se lidem poprvé ukázala duha. - To jsou tak zážitky, jež může mít někdo, kdo doopravdy prožije to, co mu poskytuje okultismus, a pak se od poznatku k poznatku teprve učí chápat, jak doslovně smíme brát náboženské dokumenty, ovšem: jak se napřed musíme naučit rozumět tomuto doslovnému významu.

Když se atlantská doba začala chýlit ke konci, ukázalo se, že pro člověka byly vnější a vnitřní poměry nejpříznivější na určité části povrchu naší Země, která

ležela poblíž dnešního Irsku. Dnes je tato oblast pokryta vodou. Tehdy tam byly neobyčejně příznivé poměry; tam se vyvinul nejnadanější národ mezi ostatními atlantskými národy, národ, který měl nejvíce předpokladů, aby vystoupil k svobodnému lidskému sebevědomí. A vůdcem tohoto národa, nazývaného vtheosofické literatuře obvykle „prvotní‘. Semité“, byl veliký zasvěcenec; ten, smíme-li se vyjádřit triviálně, si vyhledal nejpokročilejší jedince tohoto národa a táhl s nimi na východ, přes Evropu až daleko do Asie, do končin dnešního Tibetu. Tam putoval poměrně malý, ale zejména po stránce duchovní vysoce pokročilý zlomek atlantského obyvatelstva.

V průběhu posledního atlantského věku došlo, jak víte, k tomu, že západní části Atlantidy postupně mizely, byly překryty mořem. Evropa se vynořovala stále více ve své dnešní podobě. Asie na tom byla ještě tak, že celé veliké sibiřské území bylo doposud pokryto doširoka se rozlévajícimi spoustami vod; ale zejména jižní končiny Asie už vyvstávaly - vjiné podobě - jako pevnina. Zástupy méně pokročilých národů se zčásti přičlenily k onomu jádru národa, které putovalo ze západu na východ; některé s nimi táhly dále, některé méně daleko. Ale i někdejší obyvatelstvo Evropy vzniklo z valné části tím, že početné výpravy atlantských národů přitáhly do evropských končin, usadily se tam a zalidnily dávnou Evropu. Národy, které byly nuceny opustit Atlantidu už dříve, zčásti i národy, které dorazily do Asie z jiných končin Atlantidy, i ze staré Lemurie, se při tomto putování národů setkávaly. Takže se v Evropě a v Asii usazovaly národy s nejrůznějším nadáním a nejrůznějšími duchovními schopnostmi. Onen malý zlomek, vedený onou velkou spirituální osobností, se usídlil v jižní části dnešní asijské pevniny, aby tam pečoval o nejvyšší duchovost, jaká byla tehdy možná. Z této kulturní oblasti pak vycházely kulturní proudy do nejrůznějších končin Země a k různým národům.

První takový kulturní proud sestoupil do Indie, a díky podnětům, jimiž tam působili tito vyslanci oné veliké individuality, se tam vytvořilo to, co nazýváme dávnou indickou kulturou. Nemluvíme tady o oné indické kultuře, níž se nám 'něco málo dochovalo v podivuhodných knihách véd, také ne o tom, co se tradicí uchovalo do pozdějších věků.

Před tím vším, co můžeme vědět o této vnější

kultuře, předcházela mnohem nádhernější starší kultura, kultura starých svátých říšiů, oněch velkých učitelů, kteří v dobách ležících dávno v minulosti darovali lidstvu první poatlantskou kulturu.

Pokusme se přenést se do duše lidí z tohoto prvního kulturního proudu poatlantské doby. Tato první kultura poatlantského lidstva byla první v pravém smyslu náboženskou kulturou lidstva. Předchozí kultury atlantské nebyly ve vlastním smyslu toho slova kulturami náboženskými. „Náboženství“ je v zásadě zvláštností poatlantské doby. Proč? Vzpomeňme si, jak žili Atlanťané. Tím, že éthemá hlava ještě zasahovala vně fyzické hlavy, ještě se úplně nevytratilo dávné splývavé jasnozření. Když člověk v noci opouštěl fyzické tělo, viděl povětšinou do duchového světa. Jestliže za dne, když byl pohroužen do svého fyzického těla, viděl tady ve fyzickém světě fyzické věci, viděl v noci do jisté míry ještě do krajin světa duchového. - Přeneste se jen doprostřed nebo do první třetiny atlantské doby. Jak tomu tehdy bylo s člověkem? Ráno se probudil. Jeho astrální tělo se vsunulo do jeho fyzického a éthemého těla. Předměty fyzického světa ještě nebyly tak zřetelné a ostře ohraničené jako dnes. Když by město bylo zahaleno mlhou a vy byste viděli večer lucerny jako obklopené barevnými aurami, tak nezřetelně, s olemováním a barevnými paprsky -, dá vám to představu, jak to v oné době vypadalo v Atlantidě: ne se zřetelnými obrysy, nýbrž tak, jako kdybyste se dnes dívali na lucerny venku v mlze. Zato ale zase nebylo tak ostře odděleno jasné denní vědomí a noční bezvědomí, jako k tomu došlo až po atlantské době. V noci se sice astrální tělo povysunulo z těla éthemého a fyzického, ale pokud étherné tělo zůstávalo ještě zčásti spojeno s astrálním, objevovaly se vždycky záblesky duchového světa. Člověk mohl mít vždycky zážitky splývavého jasnozření, sžíval se s duchovým světem, viděl kolem sebe duchové bytosti, duchové děje.

O tom, co například čtete jako germánské mýty a pověsti o bozích, o tom vám řeknou učenci od zeleného stolu: To kdysi z básnili nějací jednotlivci z lidu z lidové fantazie! Wotan a Thor a všechna ta božstva, to jsou personifikace přírodních sil atd. Existují celé mytologické teorie, kde se takhle mluví o „tvořivé

D
fantazii lidu“. Když to člověk slyší, může v něm snadno vzniknout mínění, že se takový učenec narodil z retorty, jako Homunkulus v Goethově Faustu, a že nikdy neviděl skutečného člověka. Neboť kdo opravdu viděl lid na venkově, ten věru ztratí možnost,

aby takhle mluvil o „tvorivé fantazii lidu“. Ty pověsti o bozích nejsou nic jiného než pozůstatky skutečných dějů, jaké lidé v dřívějších dobách opravdu jasnozřivě viděli. Takový Wotan existoval! Za noci putoval člověk mezi bohy v duchovém světě a znal tam Wotana a Thora stejně dobře, jako zná dnes jiné lidi z masa a krve. To, co tehdy lidé primitivního založení ještě dlouho viděli v pološeru svého jasnozření, to tvoří obsah mýtů a pověstí, jmenovitě germánských.

Lidé, kteří tehdy připutovali ze západu na východ do končin, kterým se později říkalo Germánie, to byli lidé, kteří si zachovali jisté jasnozření, takže ještě mohli - alespoň v určitých dobách - nahlížet do duchového světa. A zatímco nejvyšší zasvěcenec se přesunul se svými žáky až do Tibetu a odtamtud vyslal první kulturní kolonii dolů do Indie, zůstávali i u národů v Evropě všude zasvěcenci, kteří pečovali v mystériích o spojení s duchem. Takovými mystériemi byly u těchto národů například mystéria druidská nebo mystéria Ódinova, o nichž lidstvo už dnes neví, co by řeklo - neboť to, co o nich říká, jsou fantazie. Důležité je ale jedno: Když se tehdy mluvilo o vyšších světech mezi druidy nebo mezi lidmi v západoruské a skandinávské oblasti, kde se vyskytovala mystéria Ódinova, vždycky byl mezi nimi jistý počet lidí, kteří věděli o duchových světech. Když k nim někdo mluvil o Wotanovi, nebo o události, která se odehrála mezi Baldurem a Hodurem¹, pak nemluvil o něčem, co by jim bylo zcela neznámé. Mnozí ještě sami zažili takové události ve zvláštních stavech vědomí, a ti, kteří to neprožili, slyšeli o tom od souseda, a ten jim byl dostatečně důvěryhodný.

Ať byste se byli vydali kamkoli v Evropě, všude byste ještě byli narazili na živou vzpomínku na to, co bylo v Atlantidě. Co tam bylo? Něco, co by se dalo nazvat živé společenství, přirozené živé společenství člověka s duchovým světem, s tím, čemu se dnes říkává „nebe“. Člověk tehdy přece ustavičně vcházel do

Slepý bůh Hódur nechtě usmrtil svého bratra, boha světa Baldura střelou z luku, když mu zlomyslný odpůrce bohů Loki dodal smrtící šíp a vedl mu ruku. Pozn. překl.

duchového světa a žil v něm. Jinými slovy: nepotřeboval, aby ho nějaké zvláštní náboženství teprve poučovalo o tom, že existuje duchový svět. Co je to náboženství? Latinský výraz pro náboženství, „religio“, znamená „svázání“, „spojení“, spojení fyzického světa s duchovým. Tehdy nebylo třeba člověka nějak spojovat s duchovým světem, protože ho znal ze zkušenosti. Jako vám nemusí nikdo vštěpovat víru, že na louce rostou květiny nebo že v lese žije zvěř, protože to všechno vidíte, tak věřil Atlant'án v bohy a duchové bytosti - ne na základě náboženství, nýbrž protože je prožíval.

S pokračujícím vývojem lidstva se pak věc utvářela tak, že člověk získal jasné denní vědomí. Poatlantská doba je tedy tou dobou, během které člověk získává jasné denní vědomí. A získal je tím, že se musel vzdát starého vědomí jasnozřivého. Ale v budoucnu k němu zase dospěje, navíc k dnešnímu jasnému dennímu vědomí. - U našich předků tady v Evropě tomu bylo často tak, že pověsti a mýty podávaly vzpomínkové obrazy na onen dávný čas. Ale čím se vyznačovali právě ti nejpokročilejší? Ať to zní sebe podivněji: Ti ze všech nejpokročilejší, které jejich vůdce převedl na východ až do Tibetu, byli nejpokročilejší v tom, že ztratili ono staré snové jasnozřivé vědomí. V čem spočíval pokrok ze čtvrtého velkého období do pátého? V tom, že lidé procítali pro denní svět, že ztráceli starou jasnozřivost. Onen velký zasvěcený vůdce odvedl příslušníky svého hloučku pryč, aby nemuseli žít mezi těmi, kdo ještě stáli na vývojových stupních starého atlantského lidu; a mezi členy této družiny mohli být do vyšších světů dovedeni jenom ti, kdo se uměle cvičili, kdo podstoupili umělé okultní školení.

Co vlastně zbylo člověku první poatlantské doby z toho starého společenství s božským duchovým světem? Stesk a touha po něm! Neboť brána do duchového světa se před ním jakoby uzavřela, avšak touha zůstala. Tehdejší člověk to pociťoval přibližně takto - měl to vyposloucháno z pověstí a tradic -: Bývala kdysi doba, kdy naši předkové ještě viděli do duchového světa a žili pospolu s duchy a s bohy, kdy vězeli v hlubší duchové skutečnosti. Ó kdybychom tak do ní mohli také vejít! Tak si říkali. - A z této touhy byla vytvořena staroindická metoda zasvěcení, metoda, která vzešla z touhy po tom, co člověk ztratil, a spočívá v tom, že člověk na čas opustí vydobyté jasné denní vědomí, aby se vysoukal svým vědomím zpátky do onoho dřívějšího stavu. Jóga je metoda staro indického zasvěcení, která svou technikou, svou praxí docílila, že bylo uměle znova nastoleno něco, čeho člověk přirozenou cestou pozbyl.

Jen si představte takového starého Atlant'ána, jehož éterná hlava ještě

vyčnívala daleko nad fyzickou. Když pak jeho astrální tělo vystoupilo ven, byla velká část té éthemé hlavy pořád ještě spojena s astrálním tělem, a tím se stalo, že se to, co prožívalo astrální tělo, mohlo obtisknout do éthemého těla; následkem toho si mohl člověk uvědomovat své zážitky. Ale když se v posledním atlantském období étherná část hlavy stáhla zcela do fyzické hlavy, vystupovalo astrální tělo každou noc úplně z éthemého. Staré zasvěcení se tedy muselo pokusit vytáhnout uměle éthemé tělo z fyzického, což znamenalo, že bylo třeba uvést člověka do jakéhosi letargického stavu, do jakéhosi smrtelného spánku (který, jak už víte, trval tři a půl dne), během kterého étherné tělo vyčnívalo ven z fyzického, kdy bylo uvolněno, takže se to, co prožívalo astrální tělo, vtiskovalo do éthemého. A když pak bylo étherné tělo navraceno zpátky do fyzického, věděl člověk, co prožil v duchovém světě.

To byla stará metoda zasvěcování - zasvěcení jógické, jímž se člověk takřikajíc vyzvedával ven z toho světa, do něhož byl nyní zasazen, - aby se přesadil zase zpátky do duchového světa. A z tohoto druhu zasvěcení vzešla i nálada tehdejší kultury; ta pak nacházela své dozvuky v pozdější indické kultuře. Byla to nálada, v níž si člověk říkal: Pravda, realita, skutečnost, podstata jsou jediné v duchovém světě, v onom duchovém světě, do něhož se člověk dostává, když se vyjme z fyzicko-smyslového světa. Teď je člověk zasazen mezi říše fyzického světa, je obklopen říší nerostnou, rostlinnou s živočišnou. Ale to, co člověka takto obklopuje, to není pravda, to je jenom vnější zdání; pravdu už ztratil od nejstarších dob a žije teď ve světě zdání, iluze, máji. - A tak se svět fyzického bytí stal pro staroindickou kulturu světem máji. Musíme to chápat ve smyslu oné kulturní nálady, to jest tehdejšího citění, nějakou šedou teorií. Pro dávného, starého Indu, chce-li být obzvlášť svátým, je svět máji bezcenný. Celý ten fyzický svět je pro něho iluze; pravý svět se mu objevuje tehdy, když se z tohoto fyzického světa stáhne zpátky, když může - pomocí jógy - zase žít ve světě, v němž žili jeho předkové ještě za atlantské doby.

Smysl dalšího vývoje ale záleží v tom, že člověk si pozenáhlu zvyká vážit si fyzického světa, jenž mu byl v poatlantské kultuře vykázan, a oceňovat jeho hodnotu, jeho význam. O krok dále než stará kultura indická je už druhá kulturní epocha, rovněž předhistorická, kterou však označujeme podle národů, které později žily v oněch končinách; nazýváme ji prvotní kulturou staroperskou. Zase přitom nemáme na zřeteli pozdější perskou kulturu, nýbrž kulturu ještě z období předhistorického.

Tato druhá perioda se už docela podstatně liší náladou, citovým obsahem, od

prvotní, dávné doby indické. Stále těžším se stávalo vyprošťování éthemého těla, ale přece jenom to bylo ještě možné, a jistým způsobem se to stále ještě provádělo až do doby Krista Ježíše. Jednoho však tito lidé z prvotní staroperské kultury dosáhli: začali si vážit májí čili iluze, začali ji pokládat za něco cenného. Indovi bylo dobře, když mohl iluzi uniknout; Peršanovi se stala pracovním polem. Sice se mu pořád ještě jevila jako něco nepřátelského, jako odpůrce, ale jako něco, co je třeba si podrobit - z čehož později vzešel boj Ormuzdův s Ahrimanem, v němž se člověk spojuje s dobrými bohy proti mocnostem zlých bohů, vězících ve hmotě. Z toho se tvořila nálada, kterou lidé tehdy měli. Milá ani Peršanovi tato skutečnost ještě nebyla; ale neuhýbal už před ní, nesnažil se jí uniknout jako starý Ind; zpracovával ji, považoval ji za dějiště, na němž mohl pracovat, kde bylo něco, co bylo třeba přemáhat. Tak se na tomto druhém kulturním stupni podařilo postoupit o krok kupředu v dobývání fyzického světa.

Pak následoval třetí kulturní stupeň, a s ním se blížíme pořád více dobám dějinným. V okultní vědě jej označujeme za kulturu chaldejsko-babylonsko-asyrsko-egyptskou. Všechny tyto kultury byly založeny koloniemi, vysílanými pod vedením velkých vůdců lidstva. První kolonie založila kulturu staré Indie, druhá založila to, co jsme právě vylíčili jakožto kulturní centrum staroperské; třetí kulturní proud se ubíral ještě dále na západ a založil tam to, co bylo základem

kultury babylonsko-chaldejsko-asyrsko-egyptské. Tím byl vykonán důležitý krok v dobývání fyzického světa. Peršanovi se ještě jevil jako beztvárná hmota, kterou musel zpracovávat, pokud v ní chtěl působit spolu s dobrými duchy z pravé duchové skutečnosti. Teď už měli lidé důvěrnější, přátelštější vztah k fyzické skutečnosti.

Podívejte se na starou chaldejskou astronomii, která patří k nejpodivuhodnějším a nejvelkolepějším výtvorům poatlantského lidského ducha! Tady uvidíte, jak lidé zkoumali dráhy hvězd, jak prozkoumávali zákony oblohy. Starý Ind ještě vzhlížel k obloze a říkal: Ať už si hvězdy chodí, kudy chtějí, a ať se tím vyjadřují zákony, jaké chtějí, nám nestojí za námahu je zkoumat! Příslušníkovi třetí kulturní epochy už se jevilo velmi důležitým, aby se tyto zákony zkoumaly.

Příslušníkovi egyptské kultury se dokonce jevilo velmi důležitým, aby obzvláště zkoumal poměry na Zemi a aby vytvářel geometrii. Zkoumala se mája, vznikala vnější věda. Člověk studuje myšlenky bohů; a cítí, že musí vytvořit spojitost mezi vlastní tvorbou a tím, co nachází vepsané do hmoty jako písmo bohů. Získali byste jiný pojem o státě, než jaký mohou mít lidé dnes, kdybyste zkoumali dřívější stavy egyptsko-chaldejského státního života. Neboť individuality, které řídily a vedly takové státní útvary, byli moudří mužové toho druhu, že současně znali zákony hvězdných drah, podle nichž se pohybují vesmírná tělesa, a byli si vědomi, že v kosmu si všechno musí navzájem odpovídat. Studovali dráhy hvězd, a věděli, že musí být souzvuk mezi tím, co se dalo na nebi, a tím, co se dalo na Zemi. Podle událostí na nebi předepisovali, co se má odehrát v průběhu času na Zemi.

Dokonce i v nejstarší římské době, ve čtvrté kulturní epoše, si lidé ještě uvědomovali, že to, co se děje na Zemi, musí odpovídat tomu, co se ukazuje na nebi. - Ve starých mystériích se vědělo dlouho dopředu, když začínala nová epocha, jaké události v budoucnu nastanou. Ze zdrojů mysterijního vědění se například vědělo, když začínaly římské dějiny: Po nás bude následovat doba, pro kterou vyplynou nejrůznější osudy, a je určeno, že nadejdou v končině Alby longy.

- Pro toho, kdo dovede v těchto věcech číst, je jasné, že se tu poukazuje hluboce symbolickým výrazem, že kulturu starého Říma takřkajíc rozměří kněžská moudrost. „Alba longa“ je dlouhé kněžské roucho. V těchto starých končinách se tedy budoucí věci dějin - můžeme-li to tak vyjádřit, s použitím technického výrazu - rozměřovaly tímto způsobem. Ti, o něž jde, si řekli: Sedm epoch musí následovat po sobě. Budoucnost se dělila podle čísla sedm, a její půdorys byl předem dán. A mohl bych vám snadno ukázat,

že u sedmi římských králů, kteří byli už při zrodu římské doby zapsáni v „Sibylských knihách“, jsou skrytě obsaženy prorocké tabulky pro další dějiny. - Tehdy ale lidé také věděli: To, co je tam zaznamenáno, to budeme muset my svými životy naplnit. - A při závažných událostech se braly v potaz tyto posvátné knihy; proto také byly Sibylské knihy chovány jako něco posvátného a drženy v tajnosti.

Pak pracoval člověk třetí kulturní epochy na tom, aby ducha vpravil do hmoty, aby vnější svět byl prostoupen duchem. Nesčetné historické doklady o tom jsou ukryty v postupném vývoji epochy tohoto třetího kulturního proudu, kultury asyrsko-babylonsko-chaldejsko-egyptské.

Své vlastní době porozumíme, až když budeme vědět, jaké existují důležité vztahy mezi naší a tehdejší dobou. Na jeden vztah mezi oběma těmito epochami bych teď rád poukázal, abyste viděli, jak podivuhodně se věci spínají pro toho, kdo má možnost hlubšího náhledu, kdo si je vědom, že dnes dospělo k jistému vyvrcholení to, co nazýváme sobectvím a prospěchářstvím. Tak čistě sobecká, tak neidealistická jako dnes nebyla kultura ještě nikdy, ale bude se to ještě stále více stupňovat v nejbližší budoucnosti. Neboť dnes duch sestoupil až úplně dolů do hmotné kultury. Obrovskou duchovní sílu muselo lidstvo vynaložit na veliké vynálezy a objevy novější doby, obzvláště devatenáctého století. Kolik duchovní síly je uloženo v telefonech, telegrafech, železnicích a tak dále! Kolik duchovní síly se zhmotnilo, vykrytalizovalo v obchodních vztazích rozprostřených po celé zeměkouli! Kolik duchovní síly patřilo k tomu, že si můžeme dát - dejme tomu v Tokiu - vyplatit nějakou částku peněz na základě kousku papíru, sepsaného tady, tedy šeku. A tak si klademe otázku: Bylo této duchovní síly použito ve smyslu duchovního pokroku? - Kdo se na tu věc bude dívat přiměřeným způsobem, ten si řekne: Ano, sice stavíte železnice, ale vozíte na nich jenom to, co

pro

r

žaludek; a vozíte-li se sami, vozíte se beztak jenom kvůli něčemu, co souvisí s vašimi potřebami. - Je v tom nějaký rozdíl pro duchovou vědu, zdali si člověk umele své obilí mezi dvěma kameny, nebo zdali si je opatří odněkud zdaleka, pomocí telegrafů, parníků a tak dále? Nesmírná duchovní síla byla vynaložena, ale vynaložena v naprosto osobním smyslu. Co bude výsledným smyslem toho, co si tím lidé opatří? Patrně to nebude anthroposofie, to jest duchovní pravdy! Budou-li používat telegrafů a parníků, bude se jim jednat v první řadě o to, kolik bavlny budou chtít dopravit z Ameriky do Evropy atd., to jest o to, co souvisí s osobní potřebou. Lidé sestoupili dokonce až do nejhlubších hlubin osobní potřeby, do hlubin své nejhmotnější osobnosti. Ale takové sobecké prospěchářství muselo jednou přijít, protože díky tomu bude moci být v průběhu celého vývoje lidstva tím lepší vzestup.

Co se to ale událo, že si člověk dnes tak cení svou osobnost, čím to je, že se cítí tak náramně jako jednotlivec, čím bylo připraveno to, že se vůči duchovému světu cítí tak silně v existenci uzavřené mezi zrození a smrt?

Připraveno bylo to nejdůležitější z toho ve třetí kulturní epoše, kdy lidé chtěli uchovat tvar fyzického těla až za hranici smrti v mumii, kdy za nic nechtěli dopustit, aby se rozplynul tvar těla, které bylo nabalzamováno. Tehdy se do lidské duše vrývá toto lpění na jednotlivé osobnosti do té míry, že se dnes objevuje znova jako pocit vlastní osobnosti. Že tento pocit vlastní osobnosti je dnes tak silný, to je následek toho, že v egyptské době byla těla mumifikována. Tak spolu souvisí všechno ve vývoji člověka. Egypťané balzamovali těla zemřelých, aby lidé v páté epoše měli co možná velké vědomí své osobnosti. Ve vývoji lidstva se tají veliká mystéria!

Tak vidíte, jak lidé sestupují stále hlouběji do máji a jak prostupují hmotu tím, co je člověk schopen si vydobýt. - Ve čtvrté kulturní epoše, řecko-latinské, člověk už přesazuje svou vnitřní bytost ven do vnějšího světa. Nejprve vidíte, jak v Řecku se člověk sám objektivizuje ve hmotě, ve hmotných formách: promítá svou vlastní podobu do postav řeckých bohů. I v dramatech Aischylových nacházíme ohlas toho, jak člověk chce umělecky zužitkovat svou vlastní individualitu.

Vystupuje ven ze sebe do fyzického světa a vytváří obraz sebe sama. A v římské kultuře vytváří obraz sebe sama v institucích státu. Je to diletantismus nejhoršího druhu, když se to, čemu dnes říkáme právnictví, sleduje ještě dále do minulosti než do doby římské. Co tu bylo předtím, je pojmově něco úplně jiného než právo, jak o něm mluvíme my. Pojem člověka jako vnější osobnosti, právní pojem člověka, dříve ještě neexistoval. Ve starém Řecku tu byla „poliis“, malý městský stát, a člověk se cítil jako článek malého městského státu. Do tohoto vědomí z doby řecké kultury se už dnes člověk těžko vžije. V římské kultuře už člověk vstupuje tak dalece do fyzického světa, že se jednotlivá lidská osobnost objevuje i právně jakožto římský občan. Tak postupuje ve vývoji všechno kupředu stupně za stupněm. A budeme nyní dále sledovat, jak osobnost vystupuje stále více ven z lidského nitra a jak člověk tím dobývá více a více fyzický svět. Člověk se noří stále hlouběji do hmoty.

Naše kultura je první kulturou po řecko-latinském období, je tedy pátá v poatlantské době; po ní bude následovat šestá a po ní sedmá kulturní epocha. Čtvrtá kultura, tj. řecko-latinská, tvoří střed. A v průběhu této prostřední mezi poatlantskými kulturami se na Zemi objevuje Kristus Ježíš. Přípravována byla tato událost už ve třetí kulturní epoše poatlantské doby, protože všechno na světě musí být připravováno. Ve třetím období bylo připravováno to, co se mělo objevit jako největší událost na Zemi během čtvrté poatlantské epochy, kdy lidé postoupili tak daleko ve své osobnosti, že sami sebe mohli promítat ven, že připodobňovali své bohy lidským bytostem. V řecké době si ve svém umění člověk vytvářel svět bohů jako zrcadlení sebe sama. Ve státě to pak provedl obdobně. Člověk sestoupil až k chápání hmoty, až k zásnubám mezi májou a duchem. To je také chvíle, kdy člověk dospěl až k pochopení osobnosti. Teď porozumíte, že to je také doba, kdy mohl pochopit zjevení Boha v lidské osobnosti - v době, kdy také duch přináležející k Zemi pokročil až k osobnosti. Tak vidíme, jak uprostřed poatlantské kultury se objevuje sám Bůh jako člověk, jako jednotlivá osobnost. Dalo by se to vyjádřit tak, že to, co se tehdy událo, se člověku zjevuje jako v obraze, když

ekl.

vidíme, jak v řeckých uměleckých výtvorech člověk vytváří obraz sebe sama. Cožpak to vlastně, když přecházíme z řecké kultury do římské a vidíme typy velkých římských osobností, není tak, jako by tam byly sochy řeckých bohů sestoupily ze svých podstavců a začaly se procházet po ulicích ve svých tógách! Jako bychom je měli živé před očima!

Tak pokročil člověk od doby, kdy se cítil jako článek božstva, až k pociťování

sebe sama jako osobnosti. Tehdy už mohl pochopit i božstvo jako osobnost, když pak sestoupilo a přebývalo mezi lidmi v pozemském těle.

To necht' nám tedy tane před duší, proč Kristus Ježíš se objevil právě v tomto období vývoje lidstva. Jak se toto mystérium vyvíjelo dále, jak už v dobách předchozího vývoje vysílalo své prorocké paprsky a jak potom od té doby prorocky působí na daleké budoucí časy, o tom přišť.